

Volume 8, Issue 2, February 2021, p. 147-156

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.2912>

ArticleHistory:

Received

14/01/2020

Received in revised form

14/02/2021

Available online

15/02/2021

PROBLEMS IN TEACHING PERSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AND SOLUTIONS

YABANCI DİL OLARAK FARŞÇA ÖĞRETİMİNDE SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

**Fahri TEMİZYÜREK¹
Gohar SEYEDİ²**

Abstract

Learning a foreign language is incredibly important. Thanks to Iran's scientific, economic, commercial, political and cultural relations with other countries, teaching Persian as a foreign language has become indispensable in many countries. The study aims to investigate the problems the learners have encountered in teaching Persian as a foreign language and the evaluation of course books from the related studies. Within the scope of the study, the most frequent problems foreign learners face were found to have difficulty in learning the grammar rules, differences between written and spoken language, transfer from the learners mother tongue and inadequate teaching methods and materials. Based on the study, some recommendations were presented to improve teaching and designing materials.

Keywords: Teaching Persian as a Foreign Language, Written Language, Spoken Language, Communication, Cultural differences

Özet

Yabancı dil günümüzde son derece önem arz etmektedir. İran'ın diğer ülkeler ile bilimsel, ekonomik, ticari, politik ve kültürel ilişkileri sayesinde, Farşcanın yabancı dil olarak öğretimi birçok ülkede vazgeçilmez hale gelmiştir. Çalışmada yabancı dil olarak Farşça öğretiminde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve ders malzemeleri alanla ilgili çalışmalardan ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, yabancı öğrencilerin en çok yaşadıkları sorunlar Farşçaya özgü dil bilgisi kuralları, konuşma ve yazma dilindeki farklılıklar, ana dilden aktarımlar, yetersiz öğretim yöntemleri ve ders malzemeleri sonucunda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada, öğretimin ve ders malzemelerin düzenlenmesi için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Yabancı Dil olarak Farşça Öğretimi, Yazma Dili, Konuşma Dili, İletişim, Kültürel Farklılıklar.

¹Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, fahri@gazi.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0497-1045>.

² Dr. Öğretim Üyesi, Lokman Hekim Üniversitesi, gohar.seyedi@lokmanhekim.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9324-7245>.

GİRİŞ

İran kültürü ve Farsça eski zamanlardan beri dünya çapında kendine özgü oldukça geniş bir coğrafyaya, kültürel mirasına ve çok zengin bir edebiyata sahip olmaktadır ve şiir dili olarak bilinmektedir. Farsça dünyadaki en eski dillerden biridir ve eskiden kalan yazılı eserlerden dolayı bu ülkenin civarında yaşayan milletler İran'ın eski ve istikrarlı kültürünü öğrenmeye meraklılardır. Bu konuda özellikle Türkler ve Kazaklar coğrafya durumu, tarihi olaylar ve kültürel uyumu açısından İranlılarla yakından ilişkililerdir. Kazakların Rönesans dönemindeki tarih ve kültür hakkında yazıların 90% Farsça yazılmıştır (Kamalodini, 2010). Ayrıca, Osmanlıca zamanında, İranlı ve Osmanlıların yakın kültürel ilişkisinden kaynaklı Arapça ve Farsça önemli diller arasında devlet dili olarak kullanılmıştır. Bu durum ve ihtiyaç günümüze kadar devam etmiştir ve eskiden beri birçok üniversitede Fars dili ve edebiyatı bölümü açılmıştır ve bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde, ilk Fars dili ve edebiyatı kürsüsü İkinci Dünya Savaş sürecinde başlamıştır.

TÜRKİYE'DE VE YURTDIŞINDA FARS DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

XIV. yüzyıldan itibaren Türk dili ve edebiyatı bazı tarihi gelişmeler, toplumsal değişimler, kültürel ve siyasi etkenler sonucu Farsçanın etkisi altında değişikliklere uğramıştır. Birçok sözcük, terim, söz dizimi, dil bilgisi kuralları, deyimler, atasözleri, bazı kültürel öğeler, inanç ve gelenekleri vb. Farsçadan Türkçeye geçmiştir. Farsçanın Türkçeye egemenliği Osmanlı İmparatorluğu döneminde Farsçanın öğrenilmesini ve öğretilmesini zorunlu hale getirilmiştir. Bu yüzden, XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Farsça öğretimi ve kitapların hazırlanmasına başlanmıştır. Tanzimat döneminde ise, birçok Farsça dil bilgisi kitabı yazılmıştır. Cumhuriyet döneminde de bazı üniversitelerin ilahiyat, edebiyat ve eğitim fakültelerinin bazı bölümlerinde Farsça Lisans ve Lisansüstü düzeyde seçmeli veya zorunlu ders olarak okutulmuştur, hatta Fars dili ve edebiyatı kürsüleri açılmıştır. Bu kapsamda çok sayıda tez ve bilimsel eser hazırlanmıştır.

Ayrıca, Fars edebiyatının seçkin eserlerinin orijinal metinleri Türkçeye tercüme edilmiş ve bazı Osmanlı aydınları bu eserleri inceleme ve değerlendirme yapıp yayınlamışlardır. Fars dili ve edebiyatı dalında yapılan bilimsel çalışmalar Farsça, İran tarihi ve kültürünün yanı sıra Türk tarihi ve edebiyatına da katkıda bulunmuştur (Turgut 2011, 77).

Cumhuriyet döneminde ilk Fars dili ve edebiyatı kürsüsü Türkiye'de Ankara Üniversitesinde 1935 yılında kurulan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde açılmıştır ve ilk faaliyete başlayan bilim dallarından biri olmuştur. Bu birim, 1943 yılında Klasik Şark Dilleri Kürsüsü adı altında Arap Dili ve Edebiyatı birimiyle birleştirilmiştir. 1981 yılında Arapçadan ayrılarak Fars dili ve edebiyatı kürsüsü Dili, Hindoloji, Sinoloji, Urdu Dili, Japon Dili ve Kore Dili ve edebiyatlarıyla bir arada Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü bünyesinde yer almıştır ve kuruluşundan itibaren günümüzde de lisans ve lisansüstü öğretimlerini sürdürmektedir.

Ankara Üniversitesinden sonra, 1938 yılında Fars dili ve edebiyatı öğretim faaliyetleri İstanbul Üniversitesi'nde Arap-Fars Filolojisi Kürsüsü adıyla başlamıştır. Bu birim, 1963 yılında iki ayrı kürsü şeklinde devam etmiştir. 1981 yılında Fars Filolojisi ve Pakistan Kültürü anabilim dalı adı verilen Fars Filolojisi Kürsüsü, 1996 yılında Urdu Dili ve Edebiyatı anabilim dalının kuruluşundan sonra Fars dili ve edebiyatı anabilim dalı adını almıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü bünyesinde olan Fars dili ve edebiyatı anabilim dalı günümüze kadar kesintisiz öğretim faaliyetine devam etmektedir.

Atatürk Üniversitesinde Arap-Fars Filolojisi Bölümü Edebiyat Fakültesi bünyesinde 1974 yılında öğretim faaliyetine başlamıştır. Bu bölüm 1983 yılından itibaren Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü adı almıştır, Fars dili ve edebiyatı anabilim dalı da bölümün çatısı altında yer alarak hem lisans hem lisansüstü öğretim faaliyetini sürdürmüştür. 1989 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü altında Fars dili ve edebiyatı anabilim dalı açılmıştır. Bu anabilim dalı da kuruluşundan itibaren lisans ve lisansüstü öğretim faaliyeti yürütmektedir.

1992 yılında Kırıkkale Üniversitesi, Dicle Üniversitesi ve Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü bünyesinde Fars dili ve edebiyatı anabilim dalı kurulmuştur. Bu anabilim dalında da bilimsel çalışmalar yanında lisans ve lisansüstü öğretim faaliyeti yürütülmektedir. Dicle Üniversitesi ve Harran Üniversitesinde ise şu ana kadar yüksek lisans eğitimi yürütülmüş olup henüz lisans ve doktora öğretimine başlanmamıştır. Ankara Yıldırım Beyazıt, Erciyes, Çankırı Karatekin, Ağrı İbrahim Çeçen, Muş Alparslan, Mardin Artuklu gibi bazı üniversitelerde ise Fars dili ve edebiyatı anabilim dalı resmen kurulmuş fakat henüz faaliyete geçmemiştir (Turgut 2011, 77-82). Diğer ülkelerdeki üniversitelerde verilen Fars dili ve edebiyatı bölümü ve yabancı dil olarak Farsça öğretim ile ilgili durumu aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Nayini ve Abarghuvi (2014) yabancı dil olarak Farsça eğitimi Ukrayna ve Özbekistan'daki üniversitelerin yanı sıra 40 civarında ilk ve orta okulda ve özel yabancı dil kurslarında eğitim verilmektedir. Fakat, öğretmen kitabı ve ders kitabı, dergi, gazete ve sözlük gibi ders malzemeleri temini konusunda güçlükler yaşanmaktadır.
- Bakü Üniversitesinde Fars dili ve edebiyatı bölümünde 70 yıldır ara verilmeden öğretime devam edilmektedir.
- Bangladeş Üniversitesinde ve Mağrip ülkelerindeki üniversitelerde ve dil kurslarında Farsça dil eğitimi verilmektedir fakat haftalık ders saati yeterli değildir. Kapsamlı bir kaynak temin edebilme, materyallere erişim sıkıntısı, uygun eğitim ortamı bulunmaması ve ülkede dilin kullanılmasından kaynaklı sorunlar vardır.
- Güney Kore'de Fars dili ve edebiyatı sadece lisans düzeyinde verilmektedir ve her yıl öğrenci sayısı gittikçe azalmaktadır.
- Suudi Arabistan'da Fars dili lisans düzeyinde eğitim verilmektedir ve öğrenciler ikinci yıldan itibaren kısmen Farsça konuşabilmekte fakat ek kaynaklar konusunda eksiklikler vardır.
- İspanya ve bazı diğer ülkelerde ise Arapça ve Farsça dilinin aynı olduğunu düşünülmemekte olup pek tanınmamaktadır. Ürdün, Suriye, Gürcistan, Tunus, Albania ve Romanya'da da Fars dili eğitimi verilmektedir ama çok yaygın değildir.

YABANCI DİL OLARAK FARŞÇA ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Türkiye'nin çoğu üniversitelerinde Fars dili ve edebiyatı bölümü kurulmuştur. Bu üniversitelerde ve diğer ülkelerdeki bu bölümlerde karşılaşılan sorunları Temizal (2010) ve birçok araştırmacı incelemiştir:

Öğrencilerin ana dilinden aktarımlar ve Farşanın dil yapısı

Yabancı öğrencilerin dil bilgisi sorunlarının temel kaynağı ana dilden aktarımların yanı sıra Farşaya özgü dil yapısı ve dil bilgisi kurallarında güçlük çekmeleridir. Örnek olarak, Farşanın yabancı dil olarak öğretiminde Arap öğrenciler "ben öğrenciyim" demek yerine "ben öğrenci", "biz öğrenciyiz" yerine "biz öğrenciler" şeklinde Farşça dil kurallarına göre yardımcı fiil veya iyelik eki kullanmamaktadırlar. Onun yerine, Arapçadaki şahıs zamirinin sayısı ve cinsiyet bakımından isim ile uyum zorunluluğu kuralını yerine getirmekte oldukları. Ayrıca, her dilde kültürel farklılıklar olduğu gibi Farşçada da dil yapısında birtakım farklılıklar rastlanmaktadır.

Yabancı dil olarak Farşça öğretiminin diğer bir sorunu ise Farşça konuşma ve yazma dilinde büyük ölçüde farklılıklar olmasıdır. Yazma dilinde yardımcı fiil kullanılırken konuşma dilinde onun yerine iyelik eki veya birleşik zamir kullanılmaktadır. Öğrenciler bu farklılıkları tam anlamıyla öğrendikleri takdirde o dilde etkili bir iletişimde bulunabilmektedir. Bunun için her yabancı dilin en etkin ve ideal öğrenme yöntemi doğal bir şekilde o dili ana dili olarak konuşulan ortamda bulunmak ve öğrenmektir. Fakat, bu yöntem herkes için mümkün olmayabilir. Farşçayı yabancı dil olarak farklı ortamlarda öğrenen öğrencilerin birçoğu konuşma dili yerine yazma dilini günlük konuşmada kullanırlar. Ama bu durum hiçbir zaman yabancı dil öğrenmenin ilk amacı olan iletişime engel olamaz.

Bu farklılıkların en önemlisi Türkçede de olduğu gibi bazı hecelerin veya eklerin değişmesi, yazılıp okunulmayan bazı harfler, benzeşme (sünbül-yazılış, sünbül-okunuş), ses düşmesi veya ses türemesi, kaynaştırma, daralma şeklinde ses olaylarından kaynaklı olmaktadır. Ayrıca, Farsçada geçişli cümlelerde kullanılan ve nesnenin belirtisi olarak nesneden sonra gelen -RA- sözcüğü konuşma dilinde birleşik ek olarak -O- şeklinde nesneyle gelir.

Farsçanın yabancı dil olarak öğretiminde yazı dilinin öğretilmesi öğrenciler için konuşma dilin öğrenimini zorlaştırmaktadır. Farsçanın yabancı dil olarak öğretim ders malzemelerinde öğrenciler sadece yazma dili ile karşılaşmaktadırlar. Diğer dillere göre, Farsçanın konuşma ve yazma dili arasında farklılıkların fazla olmasından öğrenciler bu farklılıklara bilinçli ve duyarlı olmadıklarında doğal ve fesih konuşmada ve iletişimde güçlükler çekmektedirler. Konuşma ve yazma dilindeki diğer farklılıkları da aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Konuşma dilinde gelecek zaman eki kullanılmaz ve gelecek olaylar için geniş zaman kullanılır.
- Sözcük sonunda bazı edatlar yerine sözcükle birlikte son ek kullanılmaktadır.
- Özne konuşma dilinde kullanılmamaktadır. Onun yerine eylem sonuna iyelik eki eklenir.
- Konuşma dilinde genellikle birleşik zamirler kullanılır ve sözcükler birleşir.
- Özellikle fiiller cümle sonunda yer aldığından bazı ünlü ve ünsüz harflerin düşmesi söz konusu olmaktadır.
- Konuşmada bazı sözcüklerin ünlü harfi daha ince veya daha yuvarlak telaffuz edilmesi daha yaygındır. Örneğin, yazma dilinde Xodat olarak okunulurken konuşmada Xodet şeklinde telaffuz edilir.
- Yazı dilinde kullanılan bazı sözcükler konuşma dilinde farklı olmaktadır (Saffar Moghaddam 2013).
- Konuşma dilinde tüm fiil sarfları daha kısa bir şekilde harflerin düşmesiyle gerçekleşir.
- Yazmada kullanılan çoğul eki gibi bazı ekler ise konuşma dilinde isim ile birleşik olarak kullanılmaktadır.
- Türkçede olduğu gibi Farsça da konuşma dili kendine özgü cümle yapıları ve sözcükleri vardır. Cümle yapısı yazı dilinde özne, nesne ve fiil şeklindedir ama konuşma dilinde yaygın olarak bazı cümlelerde özne, eylem ve nesne olarak da kullanılmaktadır.

Ders malzemeleri ve eğitim programı

Farsçayı yabancı dil olarak öğretimindeki sorunların başında standart bir ders programı ve yeterli bir ders kitabı olmamasıdır. Bir eğitim programı içerik, amaç, öğretim yöntemleri, ölçme değerlendirme yöntemlerini kapsamalıdır (Nunan, 2003). Bu kapsamda, eğitsel ve dilsel teoriler, öğrenci farklılıkları, eğitim amacı ve öğrenci ihtiyaçları temel alınarak nitelikli ve öğretici ders kitapları ve eğitim programı hazırlanmalıdır (Kazemi, 2010). Sahrayi'e (2010) göre, ders kitaplarında içerik oldukça önemlidir çünkü öğretim yöntemleri ve ölçme değerlendirme içeriğe bağlı olarak planlanmalıdır.

Kapsamlı bir ders programı, derste yapılacak aktiviteler, etkinlikler ve onların sırasını da içermelidir. Bu yüzden, başarılı ve verimli bir ders programı hazırlamak için öğretmenler birlikte günümüzdeki mevcut ders programlarını inceleyip onların eksikliklerini dikkate alarak planlama yapmaları gerekmektedir. Yabancı dil olarak Farsça öğretiminde mevcut kitaplar ve kaynakların birçoğu öğretim amacı veya teorilerini içermediğinden etkili bir ders programı da yapılamamıştır. Her yazar kendi bakış açısından ve tecrübesine göre kitap ve ders programı hazırlamıştır.

Ders kitapları dil bilgisi konusunda iletişimsel ve işlevsel yöntemlerden ziyade yapısal yöntemlerle ilgili kurallar sunmaktadır. Sonuç olarak, öğrenci dili öğrenmek yerine sadece dil hakkında bilgi edinmektedir ve böylece dili kullanarak etkili bir iletişim kurmakta güçlük çekmektedir. Çoğu kitaplarda konu anlatımı İngilizce veya Arapça dilinde yapılmaktadır. Bu nedenle, kitaplar yeterince yabancı öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Türk öğrenciler, İran'da hazırlanıp Türkiye'de eğitim için sunulan kitaplar ve ders malzemeleri kullanmakta güçlük çekmektedir. Türkçede farklı alfabe kullandığını dikkate almadan hazırlanan bu kaynaklarda kültürel farklılıklar da göz ardı edilmiştir. Hemmati (2010)'nin araştırmasına göre Farsça dil öğretimini kolaylaştırmak amacıyla birçok ders kitaplarında Latin alfabesini temel alınarak hecelerin telaffuzuna göre bir alfabe veya yazma biçimi yaratılmıştır. Bu yöntem hem Türk öğrenciler hem de Arap alfabesini kullanan ülkelerde sorunlara sebep olmuştur. Örneğin İran'ın bazı güney şehirlerinde farklı Arap lehçelerinden insanlar yaşamaktadır fakat resmi dil Farsça olduğundan çocuklar okulda Farsçayı ikinci bir dil olarak öğrenmektedirler. Arapçanın aksine, Farsça sözcüklerin Farsça alfabesiyle yazımında sesli harfler içermeden harekesiz bir şekilde yazılmaktadır ve öğrenciler sözcüklerin okunuşunu temel seviyelerden itibaren öğrenmek zorundadır. Bu yüzden öğrencilerin temel seviyeden dinlemeye odaklı öğretime önem verilmelidir. Yabancı öğrenciler için hazırlanan bazı bu kitaplarda Farsça sözcükler Latin alfabeye yazıldığından karışıklığa yol açmıştır. Bu sözcükler Latin alfabesiyle yazıldığında sesli harfleri de içermektedir ve öğrenci daha sonra Farsça yazıyla karşılaştığında sözcüğü okumakta güçlük çekmektedir. Dolayısıyla hem yanlış telaffuz hem de buna bağlı olarak yazım hatalarına sebep olmaktadır.

Kültürel farklılıklar

Bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesi sürecinde temel dil becerilerin yanı sıra kültürel öğeler de önemli bir rol oynamaktadır. Yabancı veya ikinci bir dil öğrenmek yeni bir bakış açısı ve yeni bir kültür öğrenmektir. Öğrenciler dili öğrendikten sonra sanat ve edebiyat gibi dilin diğer dallarına da odaklanırlar.

İranlılara özgü 'Taarof' sosyokültürel bir davranış, nezaket kuralı veya gelenektir. İran'da her tür sosyal iletişimde taarof vardır. Taarof geleneğine göre teklif edilen şey iki-üç kez reddedilir. Karşı taraf daha fazla ısrar ederek teklifin gerçek mi yoksa sadece bir nezaket göstergesi mi olduğunu belirler. Bu davranış, sosyal statüdeki farklılıkları vurgulayan bir davranıştır. Örneğin, İran kültüründe kapıdan ilk önce giren kişi bir tür statü kazanır, ancak diğerlerini kapıdan ilk geçiren kişi karşısındaki kişilere saygı göstererek statü kazanır. Taarof hiyerarşik bir kültüre eşitliği destekleyen ritüel bir nezakettir. Bu davranış tüm günlük yaşanan durumlarda sıkça rastlanmaktadır. Taksi şoförü ve hatta market kasiyeri bile müşteriden para almadan önce 'önemli değil', 'kalsın' ifadelerini kullanarak birkaç kez ısrar bekler. Bu durum özellikle yabancı turistler tarafından yanlış anlaşılmaktadır.

Farsçayı yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin özellikle temel seviyelerde bu kuramı anlamakta güçlük çekmektedir (Eshgavi, 2010). Öğretmenler edim bilimsel açıdan taarof ile ilgili sözce ve davranışları ders esnasında orta ve ileri düzeydeki öğrencilere anlatmaları ve farklı bağlamlarda işlevini pratik bir şekilde göstermeleri oldukça faydalı olacaktır. Araştırmasında Eshgavi (2010) temel ve orta düzey öğrencileri Avrupa, Asya ve Amerika milliyetlerinden seçip onların bu davranışı anlama düzeyini ölçmek için bir anket yapmıştır. Sonuçlara göre, temel seviyedeki öğrencilerin algı düzeyi çok düşük ve milliyetlerden Amerikalı ve Avrupalılar daha iyi anlayış gösterdikleri ispat edilmiştir. Bu konuda yazar derste karşılıklı konuşma yaptırıp kültürel davranışları ve onlarla ilgili deyimleri öğretme konusunda öğretmenlere öneride bulunmuştur. Fakat, bu tavsiyeler bu şekilde yeterli değildir ve bir örnek ders planı ile anlatılması daha yararlı olacaktır.

Öğretim yaklaşımları ve yöntemleri

Farsça öğretiminde çeşitli yöntemler kullanılmaktadır fakat bu yöntemlerin öğretime olan etkisi üzerine sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bunların arasında 'bütüncül fiziksel tepki' yöntemi temel düzeyde faydalı olabilmektedir. Bu yöntemin en önemli özelliği öğrencinin eğitimi ilk başta dinlemeyle desteklenmesidir. Öğrenci sadece dinler ve öğretmenin komutuna fiziksel tepki verir. Bu sayede kelimelerin telaffuzunu öğrenir. Asher bu

yöntemin etkisini ölçmüştür ve özellikle çocuklarda daha hızlı ses alışkanlığına sebep olduğunu kanıtlamıştır. Bu yöntem daha çok soyut kelimeler ve konuşma öğretimi için katkı sağlamaktadır fakat ileri seviyelerde ve somut kavramlar öğretiminde çok yetersizdir.

İsmailpour (2010) Elis'in ödev odaklı dil eğitiminden yola çıkarak her dört beceri ve dil bilgisi hakkında bir araştırma yapmıştır. İkinci dil öğretiminde bu yöntemin yararlı olduğunu düşünmektedir fakat yabancı dil olarak Farsça öğretiminde bu yöntem geleneksel yöntemler arasında yer almaktadır. Elis'e göre ödevin beş temeli vardır:

1. Hedef 2. Girdi 3. Koşullar 4. Yöntem 5. Tahmin edilebilen sonuçlar.

Ödev tüm beceriler için uygulanılabilir. Dilin temel hedefi iletişimdir ve bu çalışmada da konuşmaya yönelik yapılan ödevlerin etkili ve başarılı bir iletişime sebep olması kanıtlanmıştır.

YABANCI DİL OLARAK FARŞÇA ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Shahbazi (2010) çalışmasında Samare'nin en yaygın bilinen 'AZFA' kitabını kullanarak sözcük öğretimi ve değerlendirmesini yapmıştır. Öğrenciler bu kitabı bitirdikten sonra toplam 5000 kelime öğrenmiş olmaları beklenmektedir. Samare bu kitapta telaffuz, heceleme, anlam, cümle yapısı ve dil bilgisi kurallarını dikkate alarak dört farklı yöntemle kelime öğretimini hedeflemektedir:

1. İki dilli kelime listesi
2. Eşanlımlı ve zıt anlamlı sözcükler
3. Anlamsal ve yapısal açıklamalar
4. Dil bilgisi

Bu çalışmanın sonucunda, her ne kadar bu kitap sözcük öğretimi için hazırlanmış olsa da bu konuda yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada modern veya bilimsel bir yöntem kullanılmak yerine birkaç geleneksel yöntemle sınırlı kalmıştır. Kitaptaki sözcükler ile ilgili hazırlanan alıştırmalar hiçbir eğitsel amaç içermemektedir. Ayrıca, verilen 5000 kelimenin hepsi günlük yaşamda pek yararlı ve kullanışlı kelimeler değildir.

Sharifi ve Keramati (2010) çalışmada sözcük öğretimi için anlamsal birleşik fiiller ve sözcük grupları akıcı konuşma ve kelimenin doğru kullanımına sebep olmasını kanıtlamıştır. Başka bir çalışmada ise resim gibi görsel araçların sözcük eğitimindeki etkisi Koreli Farsça bölümünde ders alan öğrencilerin üzerine incelenmiştir. Öncelikle öğrencilerin bilmediği kelimelerini tespit etmek için bir ön-sınav yapılmıştır, sonuçlardan 40 tane yeni sözcük listelenmiştir. Bu sözcükler 5 aylık yoğun program sürecinde gruplara 2 metin içerisinde verilmiştir. Yeni sözcüklerin yanına resim eklemiştir. Eğitim sonunda yapılan sınav sonucunda sınavda resimle sözcükleri öğrenen öğrencilerin notu diğerlerine göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Bidgoli ve Ziyahosseini, 2014). Fakat bu çalışmanın amacı eğitim programının amacıyla aynı olmadığı takdirde bu çalışma hedef kitle olmamaktadır ve öğrenciler 5 aylık yoğun program sürecinde sadece 40 yeni kelimeyi bu şekilde öğrenmiş olmaktadır. Çalışma 2 metinde 40 kelimeyle kalıcı bir şekilde o sözcüklerin öğrenilmesine çok fazla katkı sağlayamaz çünkü ruhsal-dilbilim açısından beyin bu tür çalışmaya alışma ve ona göre gelişmesi daha uzun sürede gerçekleşir.

Rahimyan (2007)'e göre ders kitaplarındaki eksiklerden kaynaklı, ders kitapları daha çok dil bilgisi ve sözcük öğretimine yönelik olmaktadır. Dil bilgisi konuları başlangıç, orta ve ileri seviye kitaplarında farklıdır. Diyalog, dinleme, okuma ve dil bilgisi arasında bir dizimsel bağlantı bulunmamaktadır. Farsçayı yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin kaçınılmaz sorunlarından biri ise imlaktır. Rahimyan bu sorun daha çok aynı sesi olan farklı harflerin olmasından kaynaklı olduğuna değinmiştir. Farsçada Arapçada olduğu gibi aynı sesler farklı harflerle yazılır ve bundan kaynaklı zorluklar yaşanmaktadır. 4 farklı Z sesi olan harf vardır ve her biri sözcük başında, ortasında ve sonunda olunca farklı yazılır. T-S-H harfleri için de benzer durum söz konusudur. Bunun dışında Hashemzade (2010) öğrencileri en fazla zorlayan iki kelimeyi sözcüklerin ayrı ya da birleşik yazılmasından da söz etmiştir fakat bu beceriyi geliştirmek iletişim kurmaya herhangi bir engel yaratmadığını

vurgulamıştır. Bu kapsamda, Hashemzade çalışmasında dikte etmenin temel düzeylerden itibaren gerekli olduğunu inanmaktadır.

Tefvizi (2010) çalışmasında yabancı dil olarak Farsça öğretiminde her dört beceriyi eşzamanlı geliştirmeyi hedeflemiştir. Öğrencilere 5 haftalık yoğun bir ders programı, haftalık 2 ders ve her ders 90 dakika etkinlik ve aktiviteler şeklinde planlama yapmıştır. Çalışma sonunda öğrencilerin algı yeteneği geliştirildiğini tespit etmiştir. Bu araştırmada, Tefvizi öğrencilerin algı ve üretme becerilerini okuma öncesi, okuma evreni ve okuma sonrası olarak üç aşamada takviye etmeye çalışmıştır:

1. Okuma öncesi, metin konusu ile ilgili altyapı bilgileri aktifleştirmek ve onlarla gerekli sözcükler, cümle yapıları ve kültürel bilgiler paylaşmak.
2. Metni okuma esnasında, öğrencileri soruları yanıtlamaya yönelik çalışma yapmak.
3. Metni okuduktan sonra, onların algıladıklarından emin olmak için metni özetlemelerini istemek veya metinle ilgili birkaç soru sormak.

Bu yöntem öğrencileri gerçek hayatta karşılaşılabilecek durumlar için hazırlayacaktır, mevcut bilgileri ile bir ön görüşte bulunacaklardır, duyduklarını anlayıp anladıklarını anlatabileceklerdir. Daha sonra öğrenci altyapı bilgilerini farkında olmadan kullanabilecektir.

Atasözleri toplumun dilsel ve kültürel yapısını yansıtan özlü ifadeler olarak dil öğretiminde son derece önemlidir ve bir dilin zenginliğini gösterir. Bir dildeki atasözleri, o toplumun kültürü ve dünyaya bakış açısını anlatır, öneri, tavsiye ve ahlakını içerir. Atasözleri farklı dillerde farklı yapılar ve sözcükle anlatılmasına rağmen çoğu aynı anlam veya mantık içermektedir. Khayrabadi ve Abedi (2010) Türklere, Farsça dil öğretiminde ortak atasözlerini çok etkili olmasını ve özellikle dil eğitimiyle birlikte kültür bilgisini de kapsadığını düşünmektedirler. Örnek atasözleri aşağıdaki gibidir:

- *Adam kıymetini adam bilir.*
- *Arayan Mevla'sını da bulur belasını da.*
- *Vakit nakittir.*
- *Nerde hareket orda bereket.*

Her dilin dil bilgisi kurallarını ve söz dizimini öğrenmek, dil öğretiminin kaçınılmaz bir parçasıdır. Arap öğrencilerin dil bilimsel hataları üzerine yapılan bir çalışmada aşağıdaki hatalar tespit edilmiştir (Nayini ve Abarghuvi 2014):

- Arapçadaki cümle diziminden kaynaklı cümle çeşidine göre eylemi cümle başında kullanılmaktadır.
- Arapçadaki sıfatların isimlere göre ikili çoğul veya çoklu çoğul olarak sarf edilmesinden kaynaklı Farsçada da Arap öğrenciler sıfatı isimlere göre tekil veya çoğul kullanılmaktadırlar. Arapçada sıfat cins, sayı, tanımlı veya tanımsız olarak ve harekete göre isim ile uyumlu olmaktadır. Farsçada ise İngilizce ve Türkçede olduğu gibi sıfat istinasız tekil kullanılır.
- Nesne Farsçada belirtili edat ile (RA) nesneden sonra kullanılır ve bazı durumlarda kullanılmaz ve gizlidir. Arapçada diğer çoğu dillerde olduğu gibi cümle çeşidine göre nesne cümledeki yerinden ve anlamdan anlaşılır ve nesne anlamını ifade etmek için herhangi bir belirtisi yoktur. Bundan kaynaklı olarak da RA nesne sonrasında kullanmazlar.
- Arapçada birebir çeviriden kaynaklı bazı edatlar yanlış kullanılır.
- Farsçada kesin olan belirli geçmiş zaman ve kesin olmayan belirsiz geçmiş zaman vardır. Zamanların kullanımı tam aynı olmamasından kaynaklı yanlış kullanıma yol açmaktadır.

- Birleşik fiiller, bazı fiillerle birlikte kullanılan edatlar, sözcük öbekleri ve özellikle birleşik zamirler yanlış kullanılır. Örneğin, kalemin yerine senin kalem şeklinde kullanırlar.
- Ana dilden aktarımlardan kaynaklı hatalar olduğu tespit edilmiştir.

Brezilya'daki sorunlar ise aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Farsça konuşma ortamlarının bulunmaması temel sorunların başında yer almaktadır.
- Üniversitelerde Farsça dersi seçmeli ders olarak verildiğinden öğrenciler zor olduğunu düşünerek daha kolay dersleri tercih etmektedirler.
- Dil ve kültür ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmamalarından kaynaklı güçlükler vardır.
- Ayrıca, görevlendirilen İranlı öğretim görevlilerin öğrencilerin ana dili hakkında bilgisi olmaması, Farsçanın alfabesi, sesleri ve iki dilde aynı harflerin sesi farklı olmasından kaynaklı sorunlar vardır.

YABANCI DİL OLARAK FARŞÇA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS MALZEMELER

Farsçada gazetelerin başlık kısaltmaları ve örtük anlamlarını algılamak öğrencilerin ileri düzeyde okuma becerilerini geliştirmesine çok yararlı olmaktadır. Dil öğretimine kitap haricinde kullanılan diğer işitsel-görsel ders malzemeleri, ek kaynaklar ve hatta gazeteler de oldukça faydalıdır. Dil öğretimin amacı gerçek ortamda iletişim kurmaktır fakat gazeteler de dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle eğer bu öğrenciler tacir, gazeteci, diplomat, başkan ya da üniversite öğrencisi ise, bu beceriyi geliştirmek onlar için son derece önem taşımaktadır. Bunu dikkate alarak Kheyrabadi (2010) en fazla satılan beş gazetenin ilk sayfasından başlıkları ve metinlerini seçip öğrencilerle bu metinlere yönelik çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda öğrencilerin okuma becerileri gelişmiştir fakat araştırma yönteminin nasıl uygulandığı ve örnek ders programına dair ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır.

Eğitimde teknoloji kullanımı bir devrim yaratmıştır. Binlerce araştırma, teknolojinin eğitim ortamlarına olumlu etkilerini vurgulamıştır. Bu devrim ders anlatım yöntemlerinde de değişikliklere sebep olmuştur. Teknoloji destekli bir eğitim ortamı öğrencilerin odaklanma gücünü arttırmaktadır. Onların yaratıcılığına katkıda bulunmaktadır. Bu şekilde öğrenciler samimi ve stresten uzak bir ortamda eğitim almaktadırlar (Rahbaridoust, 2010). Çoğu bilimsel çalışmalar sadece teknolojinin avantajlarla sınırlı kalmış olup teknoloji kullanım yöntemleri veya hangi teknolojinin ne konuda etkileyici bir biçimde kullanılabileceğinden bahis etmemiştir. Öğretimde teknoloji kullanımı konusunda çoğu öğretmenlerin yetersizlikleri de söz konusudur ve teknoloji destekli ders malzemeleri yerine her zaman geleneksel yöntemler kullanılmaya devam edilmiştir. Ruhi (2010) çalışmasında yabancı dil olarak Farsça öğretiminde yararlı bir eğitsel medya kullanılmadığını eleştirerek teknolojinin eğitim ve öğretim için en önemli ve etkileyici araçlardan biri olmasından söz etmektedir. Çünkü eğitsel medya ve benzer ders malzemeleri öğretimi kolaylaştırır, hızlandırır ve kalıcı olmasını sağlar. Ruhi bu malzemelerin yazılı, işitsel-görsel araçlar, resimli sözlükler, kelime kartları, iki dilli sözlükler, farklı seviyelerde hikâye kitaplar, CD, şarkı ve televizyon programların olmasını önermektedir.

Ardakani ve Farsi (2010) yabancı dil olarak Farsça öğretiminde iletişimin rolünü ve grafiğin etkisini araştırmıştır. Bunun için yazarlar grafiklerle birlikte görsel öğretim teorisine nazaran hazırlanan eğitsel grafikler kullanılmış '*Farsça Öğrenelim*' kitabında her dört beceride incelemişlerdir. Bu kitap 5 ders kitabı ve çalışma kitabı olmak üzere 3 seviyede hazırlanmıştır. Toplam 30 dersten 6 ders incelenmiştir. Araştırma sonucunda, bu grafikler öğrencilerin dikkatini çekmek açısından, öğrencilerin bildiklerini aktifleştirmek, ders içeriğini anlatmak, kültür aktarımı, ders ile ilgili iletişim kurma fırsatı ve eğitimi aktarmasına yönelik öğrencilerin kelime hazineleri geliştirme açısından temel düzeyde ve iletişimsel açıdan da başka düzeylerde başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim yöntemleri ve teorileri evrim geçirmesine rağmen yabancı dil olarak Farsça öğretimi için hazırlanan ders malzemeleri hala yeterince gelişmemiştir. Minucheher ve Mills (2012) STARTAK programı kapsamında kültürel ve dilsel hedeflere yönelik biçim ve akıcılığı temel alarak özgün bir ders kitabı hazırlanmaya çalışmışlardır. Bu programda öğrencilerin hedef kültür ile aşına olmaları hedeflenmiştir. Program uzman bir ekip çalışmasıyla başlamıştır ve her konuda fikirlerini paylaşmışlardır. İlk önce taslak konuları ve ünitelerde hedefleri belirlenmiştir. Birinci ünitelerde örnek olarak şöyle bir durum belirlenmiştir: Amerikalı bir öğrenci yoğun bir Farsça dil eğitimi için İsfahan'a gidiyor ve orda ev arkadaşının ailesiyle kalıyor. Bu ünitelerde içerisinde bilgi olarak İsfahan ve gezilecek yerler ayrıca yolculuk yapma aşamaları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Öğrencinin karşılaşılabilecek durumlarla ilgili diyaloglar ve diyaloglarda da deyimler ve atasözleri, şehir ziyareti, üniversitedeki kursta karşılaşılan durumlar, İsfahan'ın coğrafyasıyla ilgili sözcüklere ve dil bilgisine yer verilmiştir.

YABANCI DİL OLARAK FARŞÇA ÖĞRETİMİNDE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Resmi dili Farsça olmayan veya farklı alfabe kullanan ülkeler için İran uyruklu üniversite öğretim görevlileri veya mezunları görevlendirmek bazı sorunları ortadan kaldırmasına katkıda bulunacaktır. Yabancı dil olarak Farsça öğretimi tüm ülkelerde standart dil yeterliği tanımlayan bir sistem ile eğitim verilmelidir. Yabancı öğrencilere eğitim vermek üzere uzman öğretim görevlileri yetiştirilmeli, standart öğretim yöntemleri uygulamak üzere resmi bir dil ve kültür merkezi kaynak ve öğretim görevlisi seçme konusunda nezaret etmeli ve kitaplar hazırlanırken mevcut kaynakların eksikleri tespit edilip ders içeriklerinde bu çalışmada bahsi geçen öğrenci hatalarının daha etkili öğretilmesi ile ilgili konulara ağırlık verilmelidir. Bu kapsamda, yabancı öğrenci ihtiyaçlarına ve öğretim amacına uygun olmasına dikkat edilmelidir. Ek kaynaklar, bilgisayar destekli programlar, öğretimi destekleyecek ve kolaylaştıracak web siteleri ve nitelikli ders malzemeleri hazırlanmalıdır. Öğretim yöntemleri de bu doğrultuda amaçlanmalıdır. Kitaptaki okuma parçaları kültürel öğeleri içeren metinlerden seçilmelidir. Hatta kültürel motivasyonu teşvik etmek amacıyla diğer ülkelerin kitaplarında İran kültürü ve Fars dili ve edebiyatı ile ilgili bilgilere yer verilmelidir. Eğitim programı kapsamında hem konuşma hem yazma dili öğretilmelidir. Standart seviyelere ayrılmış okuma kitapları, sözlükler, dil bilgisi kitapları ve görsel-işitsel ders malzemeleri ayrıca hazırlanmalıdır.

Yabancı dil olarak Farsça öğretiminde ders kitabı ile ilgili sorunlara çözüm olarak Sahrayi (2010) aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

- Bu tür ders malzemeleri ve program hazırlama çalışmaları yetkili tek bir kuruluş tarafından yönetilmesi gerekmektedir.
- Farsça dilin yayılmasına ekonomik bir bakış açısı olmamalı çünkü kültürel bir esastır. Bu yüzden, bu konuda yazarlar desteklenmelidir.
- Bu bölümdeki öğrencilerin gerçek ortamlarda pratik ders anlatma fırsatı olmalıdır. Böyle bir fırsat sağlaması özel kurumların sayesinde gerçekleştirilebilir.

Yapılan çalışmaların birçoğunda sadece teorik bilgilere yer vermiştir fakat hiçbir teorinin nasıl etkili bir biçimde uygulanmasından bahis edilmemiştir ve örnek etkinliklere yer verilmemiştir.

SONUÇ

Yabancı dil öğretiminin temel amacı hedef dili kullanarak o toplumda etkili bir iletişim kurmaktır. Bu amaç doğrultusunda, uzun yıllardan beri dünyada birçok ülkede ve üniversitede Fars dili ve edebiyatı bölümü ve Farsça öğretimi sürdürülmektedir. Yabancı dil olarak Farsça öğretimi konusundaki çalışmalardan öğrencilerin en çok Farsçanın konuşma ve yazma dili arasındaki farklılıklar, ana dilden aktarımlar, dil bilgisi kuralları, kültürel farklılıklar, yetersiz eğitim ve ders malzemelerden kaynaklı güçlüklerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Farsça öğretimi ders kitapları üzerine yapılan inceleme çalışmaları sonucunda öğretimin daha kalıcı ve etkili olabilmesi kültür öğretimi ile ilgili konuların ders içeriğinde yer alması, hedef kitle nitelikli ders malzemelerin

hazırlanması, teknoloji destekli bir dil öğretim programı tasarlanması, bu alanda uzman öğretim elemanları yetiştirilmesi ile mümkün olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Minucheher, Pardis & Nicole Mills. (2014). Standard-based Goals for Beginning Persian. STARTALK & Middle East Center of University of Pennsylvania & the Pen language center.
- Turgut, Kadir. 2011. Türkiye’de Fars dili ve edebiyatı Alanında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası Denemesi I: Fars dili ve edebiyatı Anabilim Dallarında Hazırlanan Doktora Ve Yüksek Lisans Tezleri -Şarkiyat Mecmuası. S. 75-122.
- اردکانی، نگار و آناهیتا فارسی. 1392. گرافیک در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان: نقش ارتباطی و رویکرد آثار گرافیک در رویدادهای آموزشی. پژوهش های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان (1) .
- اسماعیل پور، زهرا. 1387. ارایه الگویی تکلیف مدار برای تدوین مطالب در متون آموزش زبان فارسی. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- بیدگلی، فهیمه و سیدمحمد ضیاحسینی. 1392. تاثیر استفاده از تصویر در افزایش درک و ازگانی فارسی آموزان خارجی مطالعه موردی فارسی آموزان کره ای. پژوهش های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان. (1) .
- تقوی، فریبا. 1387. رویکرد آموزش همزمان مهارت ها در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- تمیزآل، علی. 1387. آموزش فارسی در ترکیه و جایگاه ویژه ترکیه در آموزش زبان فارسی. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- خیرآبادی، رضا و صفا عابدی. 1387. مطالعه تطبیقی ضرب المثل های زبان فارسی و ترکی استانبولی: رویکرد آموزش محور. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- خیرآبادی، معصومه. 1387. شگرد زبانی حذف سازگانی و پوشیدگی معنایی در صفحه اول روزنامه های فارسی زبان و تاثیر آن بر درک خواننداری فارسی زبانان و فارسی آموزان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- رحیمیان، جلال. 1386. آموزش زبان فارسی در برزیل: مشکلات و راهکارها. نشریه علمی پژوهشی گوهر گویا. 102-83.
- روحی، زهرا. 1387. نگاهی انتقادی به وضعیت استفاده از رسانه های آموزشی در حیطه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- رهبری دوست، پرور. 1387. اثر کاربرد فناوری در آموزش زبان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- شریفی، شهاب و سریرا کرامتی یزدی. 1387. بررسی اهمیت با هم آوایی و ژگانی زبان فارسی در امر آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- شهبازی، ایرج. 1387. گزینش و آموزش واژگان: همرا با نقدی مختصر بر واژگان آفا. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- صحرايي، رضامراد. 1391. چشم انداز آموزش زبان فارسی به غیر ایرانیان از منظر برنامه ریزی درسی. مجله پژوهش های زبان شناسی (4) .
- صفا مقدم احمد. تفاوت گفتار و نوشتار در آموزش مهارت گفتاری زبان فارسی به غیر فارسی زبانان. زبان شناخت. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. سال چهارم. شماره دوم. پاییز و زمستان 1392. 140-115.
- عشقوی، ملیحه. 1387. ضرورت آموزش تعارفات ایرانی به فارسی آموزان خارجی. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- کازمی، افسانه. 1387. بازشناسی تفاوت های نظام آوایی زبان های عربی و فارسی. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- کمال الدینی، سیدمحمد باقر. 1387. آموزش زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان دوم. (2) متولیان نابینی. رضا. عباس استوار ابرقوی. 1392. خطای نحود عرب زبانان در یادگیری زبان فارسی به عنوان زبان پژوهش نامه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان.
- نعیمایی عالی، شفیع. 1387. آموزش زبان فارسی به روش پاسخ فیزیکی کامل. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- هاشمی زاده، سیدمحمد رضا. 1387. درس املا و راهکارهای موثر در ارایه آن به غیر فارسی زبانان. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان
- همتی، نوید. 1387. آموزش زبان فارسی با الفبایی بر پایه التینی. همایش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان